

ปาฐกถาธรรม เรื่อง “บุคคลหาได้ยากในโลก” (ตอนที่ ๑)

โดย พระราชญาณวิไล

เจ้าอาวาส วัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี
ออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย กรมประชาสัมพันธ์

วันอาทิตย์ ที่ ๒๖ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๕๘ เวลา ๐๘.๐๐-๐๘.๓๐ น.

เจริญสุข/เจริญพร ญาติโยมสาธุชนผู้ฟังทุกท่าน

วันนี้อาตมาพบก็ได้มาพบกับท่านผู้ฟังอีกเช่นเคย ในรายการปาฐกถาธรรม ทางวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย กรมประชาสัมพันธ์ และในวันนี้จะได้กล่าวถึง เรื่อง “บุคคลหาได้ยากในโลก” ตามพระพุทธานุญาตไว้ (อ.จ.ท.ก. ๒๐/๓๖๔/๑๐๙) ว่า

“เทว เม ภิกขเว บุคฺคลา ทฺลลภา โลกสมิ

กตเม เทว โย จ บุพฺพการี โย จ กตญฺญ กตเวทิ”

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๒ จำพวกนี้ หาได้ยากในโลก

๒ จำพวกไหน คือ บุพพการีบุคคล ๑ กตัญญูกตเวทิตบุคคล ๑”

ตามพระพุทธานุญาตนี้ “บุพพการีบุคคล” หมายถึง บุคคลผู้ได้กระทำอุปกณ์คุณก่อน คือ ผู้ได้กระทำความดีก่อน โดยมีได้หวังผลตอบแทน ดังเช่น

มารดาบิดา เป็นผู้กระทำอุปกณ์คุณแก่บุตรก่อน นับตั้งแต่มารดาตั้งครรภ์อุ้มท้องอยู่ มารดาบิดาก็บังเกิดความรักลูกอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน จึงเฝ้าคอยประคับประคองบุตรในครรภ์มิให้เดือดร้อน ให้เจริญวัยด้วยดี เมื่อมารดาคลอดบุตร ทั้งมารดาบิดาก็ช่วยกันประคับประคองดูแลลูกทะนุถนอมกลม่อมเลี้ยงลูกให้เจริญเติบโต มีสุขภาพอนามัยดี ดุจเทพยดาคอยปกป้องรักษาคนดี มีศีลธรรม มิให้มีอันตราย ท่านจึงชื่อว่า เป็น “บุพพเทพ” ของลูก ช่วยแนะนำสั่งสอนให้รู้จักพูด ให้รู้จักยืน-เดิน-กิน-ดื่ม สั่งสอนกิริยามารยาท และพยายามปลูกฝังอริยาศัยใจคอที่ดีให้ลูกตามกำลังสติปัญญาและโอกาสของท่าน มารดาบิดาจึงชื่อว่า เป็น “บุพพจารย์” ของลูก คอยให้ความอุปการะเกื้อหนุนให้ได้ศึกษาเล่าเรียนดี ให้สมบัติในกาลที่ควร และคอยเป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำแม้ในการมีครอบครัว ในการครองเรือน และในการอาชีพด้วยใจเมตตากรุณาพรหมวิหาร ท่านจึงชื่อว่า เป็น “พรหม” ของลูก และคอยให้อภัยเมื่อลูกผิดพลาด คอยปกป้องคุ้มครอง เป็นนายประกันของลูกในทุกที่ ท่านจึงชื่อว่า เป็น “พระอรหันต์” ของลูก เพราะเหตุนี้ มารดาบิดา จึงชื่อว่า เป็นบุพพการีบุคคลของบุตร

พระอุปัชฌาย์อาจารย์ ก็เป็นผู้กระทำอุปกณ์คุณแก่สังฆวิหริก อันตวาสิก หรือลูกศิษย์ โดยมีได้หวังสิ่งใดตอบแทน ดูบิดามารดากระทำแก่บุตรในอุทรเหมือนกัน นับตั้งแต่ให้การบรรพชาอุปสมบทแก่กุลบุตร และรับเข้ามาอยู่ศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัย ดูแลให้ได้ศึกษาสัมมาปฏิบัติตามสมควรแก่โอกาส ให้ความอนุเคราะห์สงเคราะห์ด้วยปัจจัย ๔ ตามสมควรแก่ฐานะของท่าน ตลอดทั้งดูแลสารทุกข์สุกดิบ และดูแลให้ประพฤติปฏิบัติอยู่ในพระธรรมวินัยหรือศีลธรรม ดังนี้ เป็นต้น ครูอาจารย์ผู้ให้

คำแนะนำสั่งสอนในสถานศึกษาทางโลก ก็มีอุปการคุณแก่ศิษยานุศิษย์ในทำนองเดียวกัน แม้ท่านจะทำงานเพื่อเงินเดือน ก็ยังมีแก่ใจรักศิษย์ ปรารถนาดีต่อศิษย์ ขวนขวายช่วยศิษย์ให้เรียนดี บอกศิลปวิทยาให้โดยสิ้นเชิง ไม่ปิดบังอำพราง และแนะนำในทางที่ดี ไม่ให้ไปในทางที่ชั่ว เป็นที่ปรึกษาที่ดีแก่ศิษย์ และทำความเข้าใจป้องกันศิษย์ในทิศทั้งหลาย คือ เมื่อมีโอกาสสนับสนุนศิษย์ หรือคุ้มครองป้องกันศิษย์มิให้มีอันตรายโดยประการใด ท่านก็มีน้ำใจกระทำให้ศิษย์ โดยประการนั้น ด้วยความรักและความผูกพันในความเป็นครูเป็นศิษย์กันไปตลอด พระอุปัชฌาย์ ครู-อาจารย์ จึงชื่อว่า เป็นบุพพการีบุคคลของศิษยานุศิษย์

สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้ตรัสรู้พระอริยสัจ ๔ ด้วยพระองค์เองโดยชอบ คือ ตรัสรู้พระธรรมจริงแท้อย่างประเสริฐในเรื่องของทุกข์ เหตุแห่งทุกข์ สภาพที่ทุกข์ดับเพราะเหตุดับ คือ มรรค ผล นิพพาน และข้อปฏิบัติอันเป็นทางสายกลางเพื่อกำจัดกิเลสเหตุแห่งทุกข์ ให้ถึงความเจริญและสันติสุขได้จริงแท้แน่นอน ทรงเป็นพระอรหันต์สัมมาสัมพุทธเจ้าผู้บริสุทธิ์ เพราะทรงหลุดพ้นจากกิเลส ตัณหา อุปาทาน โดยสิ้นเชิง ทรงมีพระมหากรุณาคุณอย่างยิ่งใหญ่ต่อสัตว์โลก เมื่อตรัสรู้พระธรรมวิเศษแล้ว ก็ได้เสวยวิมุตติสุขแต่ลำพังพระองค์เดียว ได้เสด็จออกแนะนำสั่งสอนเวไนยสัตว์ คือ สัตว์ผู้ที่มีอหิชาศัยพอจะรับฟังและเข้าใจในพระสัทธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ได้ ตั้งแต่กาลที่ได้ตรัสรู้จนตลอดพระชนม์ชีพของพระองค์ เป็นระยะเวลานานถึง ๔๕ ปี สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นผู้มีอุปการคุณอย่างยิ่งใหญ่ด้วยพระมหากรุณาคุณต่อสัตว์โลกดังนี้ พระพุทธองค์จึงทรงเป็นพระมหาบุพพการีบุคคลของพุทธบริษัท

อนึ่ง พระสงฆ์สาวกของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้ได้ศึกษาสัมมาปฏิบัติตามรอยบาทพระพุทธองค์ แล้วได้ช่วยเผยแผ่พระสัทธรรม แนะนำสั่งสอนสาธุชนพุทธบริษัท ให้ได้เรียนรู้และปฏิบัติพระสัทธรรม และได้ผลเป็นความเจริญและสันติสุขตามระดับภูมิธรรมที่ปฏิบัติได้ และได้ช่วยสืบต่อบรรพพระพุทธศาสนาอันประเสริฐมาถึงเรา ณ บัดนี้ โดยมีได้หวังผลตอบแทน ก็เป็นเนื่อนานุญและเป็นบุพพการีบุคคลแก่สาธุชนพุทธบริษัทอีกด้วยเช่นกัน

พระมหากษัตริย์ผู้ทรงทศพิธราชธรรม ผู้ทรงเสียดสละความสุขส่วนพระองค์ปฏิบัติพระราชกรณียกิจน้อยใหญ่ทั้งปวง เพื่อบำบัดทุกข์บำรุงสุขอาณาประชาราษฎร์ของพระองค์ โดยมีได้ทรงเห็นแก่ความเหนื่อยยากลำบากพระวรกาย อีกทั้งทรงเสียดสละพระราชทรัพย์ช่วยทำนุบำรุงบ้านเมืองและพสกนิกรของพระองค์ ให้มีอาชีพที่ดีและให้มีความเจริญรุ่งเรืองและสันติสุขในชีวิต ทรงเสียดสละทุกอย่างเพื่อช่วยคุ้มครองป้องกันภัยจากทั้งภายในและภายนอกประเทศ ให้บ้านเมืองมีความสงบเรียบร้อยดีงาม และให้พสกนิกรของพระองค์ได้อยู่เย็นเป็นสุขด้วยพระมหากรุณาธิคุณ ก็นับว่าทรงกระทำมหาอุปการคุณแก่พสกนิกรของพระองค์ จึงชื่อว่า พระมหาบุพพการีบุคคลของอาณาประชาราษฎร์

ส่วนบุคคลอื่นใดผู้ได้กระทำอุปการคุณก่อน บุคคลนั้นก็ชื่อว่า เป็นบุพพการีบุคคล ด้วยเช่นกัน อนึ่ง แม้สัตว์เดรัจฉาน หรือสิ่งอื่นที่มีชีวิตสัตว์บุคคล ดังเช่นผืนแผ่นดิน คือ ประเทศถิ่นที่อยู่อาศัย ให้ได้อาศัยทำมาหาเลี้ยงชีพอยู่ หากจะสงเคราะห์เข้าในความหมายของบุพพการีโดยฐานะที่มีอุปการคุณก่อนแก่มนุษย์ โดยมีได้หวังสิ่งตอบแทนด้วย ก็ควร

บุพพการีบุคคล คือ บุคคลผู้กระทำอุปการะก่อน ดังที่กล่าวมานี้แหละคือ บุคคลที่หาได้ยากในโลก จำพวกที่ ๑

บุคคลผู้หาได้ยากในโลกอีกจำพวก ๑ คือ **กตัญญูกตเวทิตบุคคล** กล่าวคือ บุคคลผู้รู้อุปการคุณผู้มีพระคุณ ชื่อว่า **กตัญญูกตเวทิตบุคคล** บุคคลผู้รู้คุณผู้มีพระคุณแล้วกระทำตอบแทนคุณผู้มีพระคุณ ชื่อว่า **กตเวทิตบุคคล** รวมความว่า **บุคคลผู้รู้อุปการคุณผู้มีพระคุณ** แล้วกระทำตอบแทนคุณท่านผู้มีพระคุณ ชื่อว่า **กตัญญูกตเวทิตบุคคล** ตัวอย่างเช่น

บุตรชายหรือบุตรหญิงก็ตามรู้อุปการคุณของมารดาบิดา แล้วกระทำตอบแทนมารดาบิดาด้วยการบำรุงท่านโดยสถานต่างๆ เช่น ช่วยทำกิจการงานของท่านด้วยความเต็มใจ ไม่ประพฤติดันเหลวไหลให้เป็นการเลื่อมเสียทรัพย์สิน เกียรติคุณ และวงศ์ตระกูลของท่าน ประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในคุณความดี ให้เป็นบุคคลควรแก่การได้รับทรัพย์มรดกของท่าน ท่านเลี้ยงมาแล้ว ก็เลี้ยงดูบำรุงท่านตามกำลังและโอกาสอันสมควร เมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว ก็ทำบุญอุทิศให้ท่าน เป็นต้น ดังนี้ บุตรชายหรือบุตรหญิงนั้น ชื่อว่า **กตัญญูกตเวทิตบุคคล** เรียกสั้นๆ ว่า **“ลูกกตัญญู”**

การบำรุงมารดาบิดา สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสว่า เป็นมงคลอันสูงสุด คือ เป็นข้อปฏิบัติที่ให้ผลเป็นความเจริญและสันติสุขในชีวิตได้อย่างดีเยี่ยม สมดังพระพุทธดำรัสที่ตรัสในมงคลสูตรว่า **“มาตาปิตุอุปภูฏานํ เอตมมมงคลมุตตมํ”** การบำรุงมารดาบิดา **ข้อนี้เป็นมงคลสูงสุด**

มารดาบิดามีอุปการคุณต่อบุตรมาก สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงได้ทรงเปรียบเทียบมารดาบิดา ว่า เป็น**บูรพาจารย์**ของลูก เป็น**บูรพาเทพ**ของลูก เป็น**พรหม**ของลูก และว่าเป็น**พระอรหันต์**ของลูก ดังนี้ บุตรชายหรือบุตรหญิงใด เป็นลูกกตัญญู รู้คุณมารดาบิดา และตอบแทนพระคุณท่านตามกำลังสติปัญญาและกำลังทรัพย์ด้วยความเต็มใจ ด้วยบุญกุศลคุณความดี คือ **“ความกตัญญูกตเวทิต”** นั้น ย่อมอำนวยผลให้บุตรชายหรือบุตรหญิงนั้น ถึงความเจริญและสันติสุขในชีวิต ไม่ตกต่ำนาน คือ แม้หากจะถึงความตกต่ำบ้าง ด้วยอำนาจของกรรมเก่าที่ยังเหลือให้ผลอยู่ก็ตาม ก็ยังสามารถจะฟื้นกลับคืนถึงความเจริญและสันติสุขได้ต่อกาลไม่นานนัก

ส่วนบุตรชายบุตรหญิงใด ไม่รู้คุณมารดาบิดา ไม่ตอบแทนคุณท่าน แล้วยังแสดงกิริยาവാจา ก้าวร้าว ด่าทอ ล้วงเกินท่าน หรือถึงทำร้ายตบตีท่าน หรือประทุษร้ายร่างกายและจิตใจท่านให้ทุกข์ร้อน และ/หรือมีกำลังผลาญทำลายทรัพย์สิน เกียรติคุณความดี และวงศ์ตระกูลของท่าน บุตรชายหรือบุตรหญิงนั้น ชื่อว่า **อกตัญญูกตเวทิตบุคคล** หรือเรียกสั้นๆว่า **“ลูกอกตัญญู”** ด้วยอำนาจของกรรมชั่วหรือบาปอกุศล คือ **“ความอกตัญญูกตเวทิต”** ต่อมารดาบิดาผู้มีพระคุณอย่างสูงเช่นนั้น ย่อมได้รับผลให้เป็นคนหาความเจริญและสันติสุขที่แท้จริงมิได้ ย่อมมีชีวิตที่ตกต่ำลงๆ ถึงความล้มเหลวในชีวิตได้ต่อกาลไม่นาน

มีตัวอย่างลูกอกตัญญูในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท (ภาค ๕) เรื่อง**บุรพกรรมของท่านพระมหาโมคคัลลานเถระ** สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสเล่าให้พระภิกษุทั้งหลายฟัง หลังจากที่โจรได้ทุบตีท่านจนถึงมรณภาพ ว่า ในอดีตชาติ ท่านพระมหาโมคคัลลานเถระเคยเป็นกุลบุตรชาวเมืองพาราณสี แต่เดิมเคยเป็นลูกกตัญญู ดูแลปรนนิบัติมารดาบิดาผู้ตาบอดทั้งสองมาด้วยดี ต่อมามารดาบิดาได้หาภรรยาให้ เมื่อมีภรรยาแล้ว หญิงผู้เป็นภรณยานั้นแก่ง้างบำรุงมารดาบิดานั้นด้วยดีเพียง ๒-๓ วัน ต่อจากนั้น ด้วยความรังเกียจมารดาบิดาของสามีซึ่งเป็นคนตาบอด จึงหาอุบายยุแหย่กุลบุตรผู้สามีนั้นให้แตกกับมารดาบิดาด้วยมารยาหญิงประการต่างๆ จนกุลบุตรนั้น ทั้งๆที่ได้เคยบำเพ็ญบุญบารมีคุณความดีมามาก แต่พอเจอกับมารยาหญิงผู้เป็นภรณยานาน ก็หลงเชื่อภรรยาที่คอยยออดอ้อน ออเฮาะ ยุแหย่ให้แตกกับมารดาบิดาจนได้

ถึงออกอุบายลวงมารดาบิดาผู้ตบอดทั้งสองว่าจะพาไปหาญาติต่างหมู่บ้าน โดยให้ท่านทั้งสองนั่งเกวียนไป ครั้นไปถึงกลางป่า ก็ออกอุบายว่าแถวนี้มีโจรผู้ร้ายซุ่มอยู่ ให้บิดาเป็นผู้ขับเกวียนแทน แล้วตนเองจะเป็นผู้ลงไปเดินตามเกวียนคอยระวังภัยให้ กุลบุตรผู้ออกตัณญ์นั้นลงไปแล้ว ก็แกล้งทำเป็นเสียงพวกโจรที่ซุ่มอยู่ มารดาบิดาได้ยินเสียงนั้น ก็สำคัญว่าเป็นเสียงโจรจริงๆ ด้วยความเป็นห่วงลูก จึงเฝ้าแต่ร้องเรียกให้ลูกหนีไปเสีย ด้วยคำว่า “ลูกเอ๋ย แม่และพ่อแก่แล้ว เจ้าจงรักษาเฉพาะชีวิตของเจ้าให้พ้นภัยเถิด อย่าได้ห่วงแม่และพ่อเลย รีบหนีไปเสียเถอะลูก อย่างห่วงแม่และพ่อเลย” มีโยที่มารดาบิดาจะร้องอยู่อย่างนั้น ลูกออกตัณญ์นั้นก็ยิ่งแกล้งทำเสียงโจรทุบตีมารดาบิดาจนตาย ทั้งไว้ในดงนั้นแล้วก็กลับบ้าน

ด้วยกรรมนั้น ท่านพระมหาโมคคัลลานะ ในกาลนั้น เมื่อตายลงได้ไปยังเกิดในนรก ได้รับความทุกข์ทรมานด้วยไฟนรกเผาไหม้อยู่หลายแสนปี เมื่อกลับมาเกิดเป็นมนุษย์อีก ด้วยวิบากแห่งเศษกรรมที่ยังเหลือคอยติดตามให้ผลอยู่ ท่านจึงถูกทุบตีอย่างนั้นจนแหลกละเอียดและตาย ถึง ๑๐๐ อดภาพ คือถึงร้อยชาติมาแล้ว ในชาติสุดท้ายที่ได้มาเกิดเป็นมนุษย์ ได้พบและได้ฟังพระธรรมเทศนาจากสมเด็จพระบรมศาสดา และได้บำเพ็ญสมณธรรมจนได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์แล้ว ด้วยเศษกรรมที่ยังเหลือในชาติสุดท้ายแม้ได้บรรลุความเป็นพระอรหันต์แล้ว ท่านพระมหาโมคคัลลานะเธอก็ยังถูกโจร ๕๐๐ ประทุษร้าย ทุบตีท่านจนร่างกายแหลกเหลวอีก และถึงแก่ภรรณาภาพในที่สุด

ยังมีข้อปฏิบัติอีกข้อ ๑ ในมงคล ๓๘ ประการ ที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ในมงคลสูตรว่า “บูชา จ ปุชนียานํ เอตมฺมงฺกลมุตฺตมํ” แปลความว่า การบูชาบุคคลที่ควรบูชาทั้งหลาย ข้อนี้เป็นมงคลสูงสุด นั้น “บุคคลที่ควรบูชา” นั้น พระพุทธองค์ทรงหมายถึง บุคคลผู้ประพฤติปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ กอปรด้วยศีลธรรมประจำใจ นับตั้งแต่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ลงมาถึงพระอรหันตสาวก พระอริยสงฆ์ พระอริยเจ้า และแม้พระสมมติสงฆ์ผู้ตั้งใจศึกษาสมาธิปฏิบัติขัดเกลากิเลสตนเอง และช่วยแนะนำสั่งสอนสาธุชนทั้งหลาย ให้ศึกษาและปฏิบัติตามพระสัทธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ตลอดทั้งมารดาบิดา พระอุปัชฌาย์ ครูอาจารย์ และสาธุชนคนดีทั้งหลาย ผู้ประพฤติปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบตามพระสัทธรรมของพระพุทธเจ้า เหล่านี้ เป็นต้น เป็นบุคคลที่ควรสักการบูชา ทั้งด้วย “อามิสบูชา” คือ การบูชาด้วยสิ่งของ ได้แก่ การบูชาด้วยปัจจัย ๔ เช่น อาหาร ที่อยู่อาศัย เสื้อผ้า ยารักษาโรค และเครื่องอำนวยความสะดวกต่างๆ เช่น ยานพาหนะ เครื่องใช้สอย และด้วยระเบียบดอกไม้ ของหอม เครื่องย้อมทา เป็นต้น และควรบูชาทั้งด้วย “ปฏิบัติบูชา” คือ การยอมรับ ยกย่อง นับถือ เอาเป็นเยี่ยงอย่างปฏิบัติตามข้อปฏิบัติดีปฏิบัติชอบของท่าน และ/หรือปฏิบัติตามคำแนะนำสั่งสอนโดยชอบของท่าน เป็นต้น

“การบูชา” นั้น คู่กับ “คุณความดี” พระพุทธองค์จึงได้ตรัสว่า “การบูชาบุคคลที่ควรบูชาทั้งหลาย” ว่าเป็นอุดมมงคล คือ เป็นข้อปฏิบัติที่ดีเยี่ยมที่นำไปสู่ความเจริญและสันติสุขในชีวิตได้

ส่วน “ความกตัญญูกตเวทิต์” นั้นคู่กับ “บุพพการี” คือ อุปการคุณที่ท่านทำให้แก่ตนก่อน ความกตัญญูกตเวทิต์ จึงหมายถึง การรู้อุปการคุณท่านผู้มีพระคุณ แล้วตอบแทนพระคุณท่านผู้กระทำอุปการคุณแก่ตน ดังนี้ พระพุทธองค์ตรัสว่า “เป็นมงคลสูงสุด” คือ เป็นข้อปฏิบัติอย่างดีเยี่ยมที่นำไปสู่ความเจริญและสันติสุขในชีวิตได้

เพื่อความเข้าใจที่ถูกต้องตามพระสัทธรรมของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านี้ จะขอยกตัวอย่างว่า มารดาบิดาผู้กระทำอุปการคุณแก่บุตรก่อนด้วยประการต่างๆ ดังที่ได้กล่าวแล้วข้างต้น ท่านจึงชื่อว่า **“บุพพการีบุคคล”** ที่บุตรชายบุตรหญิงควรรู้จักคุณท่าน และกระทำตอบแทนพระคุณท่าน จึงเป็นอุดมมงคล คือ เป็นข้อปฏิบัติที่ดีเยี่ยมอันจะนำไปสู่ความเจริญและสันติสุข ทั้งนี้ **ไม่ว่าท่าน คือ มารดาหรือบิดานั้นจะปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ กอปรด้วยศีลธรรมประจำใจ หรือไม่**

ถ้าท่านเป็นผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ กอปรด้วยศีลธรรมประจำใจอยู่แล้ว บุตรชายหรือบุตรหญิงนั้นก็พึงบูชาในคุณความดีของท่านด้วย ได้แก่ ประพฤติปฏิบัติตามเยี่ยงอย่างที่ดีของท่าน ยอมรับนับถือ เชื่อฟัง และปฏิบัติตามคำแนะนำสั่งสอนโดยชอบของท่าน อย่างนี้ชื่อว่า **“การบูชาบุคคลที่ควรบูชา”**

แต่ถ้ามารดาหรือบิดาใด มักประพฤติปฏิบัติไม่ดี คือ มักประพฤติผิดศีลผิดธรรม เป็นบาปอกุศลต่างๆ เช่น เป็นคนขี้เหล้าเมายา ดิดหรือเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ดิดการพนัน ไม่สำรวมในกาม หรือสำส่อนในกาม เป็นต้น ดังนี้ บุตรชายบุตรหญิงผู้มีปัญญา ฐานะ-บุญ คุณ-โทษอยู่แล้ว **ไม่ต้องเอาความประพฤติไม่ดีของท่านมาเป็นเยี่ยงอย่าง แม้ท่านจะแนะนำสั่งสอนให้ทำความไม่ดีเช่นนั้น ก็ไม่ต้องปฏิบัติตาม เพราะความประพฤติไม่ดีย่อมนำตนไปสู่โทษหรือความทุกข์เดือดร้อนได้**

การไม่ถือตามอย่างมารดาหรือบิดาที่ประพฤติไม่ดี ก็ไม่ถือว่าเป็นลูกอกตัญญู ตามนัยแห่งพระพุทธดำรัสนี้

เรื่องทำนองนี้เคยมีตัวอย่างมาแล้ว เช่น พ่อหรือแม่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด ก็แนะนำให้ลูกเสพ และสั่งให้ลูกขายยาเสพติดหาเงินมาให้พ่อแม่ ลูกจึงทั้งต้องเสพและติดยาเสพติด และทั้งต้องรับจำหน่ายยาเสพติด เพื่อเอาเงินมาให้พ่อแม่ด้วย จนถูกจับและถูกคุมประพฤติ เมื่อโตๆ ผู้เคราะห์ร้ายอย่างนั้นได้รับการพัฒนาจิตใจจนกลับตัวกลับใจแล้ว ถึงเวลาจะถูกปลดปล่อยก็ไม่รู้จะไปไหน เพราะถ้าจะกลับบ้านก็จะถูกพ่อแม่สั่งบังคับให้กระทำไม่ดีเช่นนั้นอีก เรื่องทำนองนี้ เป็นเรื่องที่น่าเห็นใจเยาวชนผู้ตกอยู่ในสภาวะอย่างนี้เป็นอย่างยิ่ง

แต่ถึงอย่างไรก็ตาม **ไม่ว่ามารดาหรือบิดาจะเป็นผู้ประพฤติปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ เป็นบุญเป็นกุศล หรือว่าประพฤติปฏิบัติไม่ดี เป็นบาปอกุศลก็ตาม ท่านก็ได้ชื่อว่า เป็น “บุพพการีบุคคล”** คือ เป็นผู้กระทำอุปการะแก่บุตรก่อน อันบุตรชายหรือบุตรหญิงจะพึงรู้จักคุณท่าน แล้วกระทำตอบแทนพระคุณท่าน ตามสมควรแก่ฐานะและโอกาส จึงจะเป็นมงคลอันอุดมสำหรับชีวิตของตน

วิธีกระทำการตอบแทนพระคุณมารดาบิดาอีกประการหนึ่งที่ย่างที่สุด ด้วยการลงทุนน้อยที่สุด แต่เป็นมหานิสงส์ คือ ใ้บุญมากที่สุด ก็คือ **การชักนำหรือนำมารดาบิดาที่ยังไม่มีศรัทธาในพระรัตนตรัย ให้กลับมามีศรัทธา และช่วยหรือสนับสนุนท่านได้ศึกษาสัมมาปฏิบัติ ตามพระสัทธรรมของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ท่านที่มีศรัทธาในพระรัตนตรัยน้อย ก็แนะนำและชักนำให้มีศรัทธามากขึ้น ที่มีศรัทธาดีพอสมควรอยู่แล้ว ก็ช่วยแนะนำและชักนำท่านให้มีศรัทธาอย่างมั่นคง โดยการชักนำท่านให้ได้ไปฟังธรรม ให้ได้ศึกษาและปฏิบัติพระสัทธรรมมากขึ้น** ดังนี้ สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสแสดง **“อานิสงส์”** ของการนำมารดาบิดาให้มาศรัทธาในพระรัตนตรัยนี้ว่า **เสมอกับพระคุณของท่าน คือ เป็นการกระทำตอบแทนพระคุณของท่านเสมอ คือ คู่กับพระคุณของท่านแล้ว** เพราะการกระทำตอบแทนพระ

คุณท่านโดยประการอื่น เช่น เลี้ยงดูให้สุขสบายไปจนตลอดชีวิต ท่านก็ได้รับความสุขเพียงชาติเดียว ถ้า มารดาบิดาเป็นมิจฉาทิฎฐิ คือ มีความเห็นผิดจากทำนองคลองธรรม หลงยึดถือผิดๆ และหลงประพฤติ ผิดศีลผิดธรรม เป็นบาปอกุศล จะโดยรู้ตัวหรือไม่รู้ตัวก็ตาม ท่านก็จะต้องได้รับผลกรรมจากความประ พุติผิดศีลผิดธรรมนั้น เป็นโทษ เป็นความทุกข์เดือดร้อนต่อๆ ไปอีกนับภพนับชาติไม่ถ้วน ตามกฎแห่ง กรรม โดยที่ไม่มีใครหรืออำนาจเบื้องบนใดช่วยได้เลย

แต่ถ้าบุตรชายหรือบุตรหญิงชักนำมารดาบิดาให้มาศรัทธาในพระรัตนตรัย ได้รับฟังธรรมและได้ ศึกษาและปฏิบัติธรรมเป็นสัมมาทิฎฐิ ย่อมได้รับผลจากการปฏิบัติธรรมนั้นเป็นความเจริญและสันติสุขในชีวิต ยิ่งๆ ขึ้นไป จนถึงบรรลุมรรค ผล นิพพาน ที่สิ้นสุดแห่งทุกข์และเป็นบรมสุขอย่างถาวรต่อไปได้ การแนะนำ และชักนำมารดาบิดาให้มาศรัทธาในพระรัตนตรัย จึงเป็นมหานิสงส์เสมอกับพระคุณของท่าน ด้วย ประการฉะนี้

เพราะเหตุนี้ คนไทยพุทธจึงนิยมบวชเป็นพระภิกษุ หรือสามเณร แม้ชั่วระยะเวลาหนึ่งก่อน การมีครอบครัว เพื่อให้ได้ศึกษาและปฏิบัติธรรม เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้มารดาบิดาและผู้มีพระคุณทั้งหลาย ดังที่เราเคยได้ยินว่า มารดาบิดาผู้มีบุตรก็ปรารถนาจะให้บุตรได้บวช ในพระพุทธศาสนา เพื่อจะได้เกาะ ชายผ้าเหลืองคือได้อาศัยบุญของบุตรชาย ก็คือ เมื่อบุตรชายบวชเป็นพระภิกษุหรือสามเณรใน พระพุทธศาสนาแล้ว มารดาบิดาก็จะไปทำบุญที่วัด ได้ไปฟังธรรมและปฏิบัติธรรมตามโอกาสที่สมควร ท่านก็พลอยได้บุญจากการบริจาคทาน รักษาศีล ฟังธรรมและเจริญภาวนา ในเพราะการบวชของบุตร ส่วนตัวบุตรเอง เมื่อได้บวชเป็นพระภิกษุหรือสามเณรในพระพุทธศาสนาแล้ว ตั้งใจศึกษาและปฏิบัติ ธรรมเอง ย่อมได้อานิสงส์เองตามสมควรแก่ธรรมด้วย และได้อุทิศบุญกุศลนั้นแก่มารดาบิดาและญาติ มิตรด้วย การบวชเป็นภิกษุสามเณรจึงเป็นมหานิสงส์หลายเท่า ด้วยประการฉะนี้

อนึ่ง แม้บุตรหญิงก็สามารถกระทำบุญกุศลคุณความดีตอบแทนพระคุณมารดาบิดาได้ โดย การชักนำหรือนำท่านที่ยังไม่มีศรัทธาในพระรัตนตรัยให้มาศรัทธา ที่ศรัทธาน้อยก็ให้มีศรัทธามาก ที่มี ศรัทธาดีอยู่แล้วก็ให้มีศรัทธามั่นคงยิ่งขึ้น โดยนำท่านไปให้ได้ฟังธรรม ให้ได้ศึกษาสัมมาปฏิบัติพระ สัทธรรมยิ่งขึ้น ก็ย่อมเป็นมหานิสงส์เสมอกับพระคุณของท่านอีกด้วยเช่นกัน เพียงแต่ว่า บุตรชายนั้นเขา มีโอกาสได้บวชเป็นพระภิกษุหรือสามเณร ในพระธรรมวินัยของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าโดยตรง เป็น มหานิสงส์สำหรับตนอีกโสดหนึ่ง ส่วนบุตรหญิงนั้น แม้ไม่ได้บวชเป็นพระภิกษุสามเณร แต่ก็สามารถ ศึกษาปฏิบัติธรรม บำเพ็ญบุญกุศลคุณความดี จนถึงความบรรลุพระอริยมรรค อริยผล ทั้งที่เป็น ฤกษ์หรือเป็นอุบาสิกาได้เช่นกัน

กตัญญูกตเวทิตุคุณ ดังเช่น “ลูกกตัญญู” นี้จึงนับเป็นบุคคลหาได้ยากอีกจำพวก ๑ ดังนี้

บุคคลผู้รู้คุณและกระทำตอบแทนคุณผู้มีอุปการคุณแก่ตนก่อน อื่นๆ ก็มีน้อยเดียวกัน เป็นต้น ว่า สัทธีวาริกและอันเตवासิก คือ ลูกศิษย์ ผู้ได้รับการอุปการคุณจากพระอุปัชฌาย์อาจารย์ดังกล่าวแล้ว รู้อุปการคุณที่ท่านกระทำแก่ตน และกระทำตอบแทนพระคุณท่าน สัทธีวาริกหรืออันเตवासิกนั้น ก็ได้ ชื่อว่า “กตัญญูกตเวทิตุคุณ” ศิษยานุศิษย์อื่นๆ ผู้รู้คุณและตอบแทนพระคุณคุณครูอาจารย์ ผู้มีอุปการคุณ แก่ตนก่อนก็ดี หรือบุคคลอื่นใดที่รู้คุณผู้มีพระคุณอื่นๆ แล้วกระทำตอบแทนคุณท่านก็ดี หรือแม้ผู้รู้คุณของ ชาติของแผ่นดินที่ได้อาศัยอยู่ทำมาหาเลี้ยงชีวิต แล้วกระทำตอบแทนคุณชาติคุณแผ่นดิน โดยการทำนุ

บำรุง และช่วยปกป้องชาติปกป้องแผ่นดินมิให้ใครทำลายด้วยประการต่างๆ ก็ดี ล้วนได้ชื่อว่า “กตัญญูกตเวทีบุคคล” ด้วยกันทั้งสิ้น และด้วยคุณความดี คือ ความกตัญญูกตเวทีนั้น ย่อมให้ผลแก่กตัญญูกตเวทีบุคคลนั้นถึงความเจริญและสันติสุขตามสมควรแก่เหตุปัจจัย

ส่วน “บุคคลผู้กตัญญู” ต่อพระอุปัชฌาย์ ครู/อาจารย์ ต่อผู้มีพระคุณอื่นๆ ทั้งหลาย และแม้ผู้กตัญญูต่อชาติต่อแผ่นดิน ผู้ใด คิดคดทรยศ ทำลายชาติ ทำลายแผ่นดินที่ตนได้อาศัยอยู่ทำมาหาเลี้ยงชีพให้เสื่อมเสียด้วยประการใดๆ ออกตัญญูบุคคลผู้เช่นนั้น ย่อมหาความเจริญและสันติสุขที่แท้จริงในชีวิตมิได้ เขาย่อมจะถึงความเสื่อมในชีวิต และย่อมต้องประสบกับความทุกข์เดือดร้อนต่อไปตามกฎแห่งกรรม ไม่ช้าก็เร็ว

อนึ่ง คุณพระพุทฺธ คุณพระธรรม และคุณพระสงฆ์ ซึ่งรวมเรียกว่า “พระรัตนตรัย” คือ แก้ว ๓ ประการนี้ มีพระคุณอย่างสูงต่อสัตว์โลกทั้งหลาย ดังที่กล่าวแล้วข้างต้น ผู้ใดได้ศึกษาสัมมาปฏิบัติ ก็จักรู้คุณของพระรัตนตรัยตามที่เป็นจริงว่า พระพุทฺธ พระธรรม และพระสงฆ์ มิแต่ให้คุณมิได้มิให้โทษแก่ใครๆ เลย จึงนับเป็นพระมหากุศลบุคคล อันประเสริฐสูงสุดยิ่ง สมดังที่องค์การสหประชาชาติได้มีมติ และได้ประกาศว่า วันวิสาขบูชา เป็นวันพระพุทฺธเจ้า เป็นวันสำคัญสากลขององค์การสหประชาชาติ คือ เป็นวันสำคัญแห่งโลก และถ้าจะกล่าวให้สมบูรณ์ ก็ต้องว่า เป็นวันสันติสุขแห่งโลกด้วย ที่พุทฺธบริษัทจะพึงกระทำตอบแทนพระคุณ ด้วยทั้งอามิสบูชาและปฏิบัติบูชา ตามสมควรแก่ฐานะและโอกาส ก็จักเป็นอุดมมงคลแก่ตน แก่ครอบครัว และแก่สังคมประเทศชาติ ให้มีแต่ความร่มเย็นเป็นสุขไปด้วยกัน

ส่วนผู้มีจิตคิดร้าย พุคกล่าวร้าย และ/หรือกระทำร้าย ล้วงเกิน คุณพระพุทฺธ พระธรรม และพระสงฆ์ผู้มีแต่ให้คุณ ผู้ไม่ประทุษร้ายตอบ และทั้งผู้ทำลายพระพุทฺธรูป พระสกลุป เจตีย์ อันเป็นที่สักการบูชาของมนุษย์และเทวดาทั้งหลาย จึงย่อมได้รับผลเป็นความทุกข์เดือดร้อนอย่างแสนสาหัสทั้งในภพชาติปัจจุบันทันตาเห็น และเมื่อแตกกายทำลายขันธ์ คือ ตาย ย่อมมีคติแน่นอน คือ ได้ไปบังเกิดในทุคติภูมิ ๔ เหล่า ได้แก่ ไปเกิดเป็นสัตว์นรก ต้องได้รับความทุกข์ทรมานชั่วนิรันดร์บ้าง ไปเกิดเป็นเปรต หรืออสุรกายบ้าง หรือไปเกิดเป็นสัตว์เดรัจฉานบ้าง ตามกรรมต่อไปตลอดชั่วกาลนาน

พระมหากษัตริราชเจ้าของไทยเรา ผู้ทรงทศพิธราชธรรม ผู้เป็นพระมหากุศลบุคคลของประชาชน ที่ชนทั้งหลายได้อาศัยพระบรมโพธิสมภารอยู่ทำมาหาเลี้ยงชีพบนผืนแผ่นดินไทย ได้อยู่สุขสบายตามสมควรแก่ฐานะตลอดมาถึงปัจจุบันนี้ ก็พึงระลึกพระคุณของพระองค์ท่าน และกระทำตอบแทนพระคุณของพระองค์ท่าน โดยการประพฤติปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ เป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ ถวายความจงรักภักดีต่อพระองค์ท่าน และช่วยกันปกป้องคุ้มครองประเทศชาติบ้านเมืองให้พ้นจากศัตรูหมู่ปัจเจกมิตรทั้งภายในและภายนอกประเทศด้วยความเสียสละ ด้วยความสำนึกในหน้าที่ความรับผิดชอบต่อการรักษาสถาบันหลักของชาติบ้านเมือง คือ สถาบันชาติ สถาบันพระพุทธศาสนา และสถาบันพระมหากษัตริย์ ดังนี้ ย่อมจะได้ชื่อว่า กตัญญูกตเวทีบุคคล อันย่อมจะได้รับผลเป็นความเจริญสันติสุขแก่ตนตามสมควรแก่ฐานะ

กล่าวโดยสรุป บุพพการีบุคคล คือ บุคคลผู้กระทำอุปการคุณแก่ตนก่อน และกตัญญูกตเวทีบุคคล คือ ผู้รู้อุปการคุณท่านที่กระทำแก่ตนแล้ว ตอบแทนพระคุณท่านผู้มีพระคุณ ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น

นี้ จัดว่าเป็นบุคคลดีที่หาได้ยากในโลก สมดังพระพุทธดำรัสที่ตรัสว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๒ จำพวกนี้ หาได้ยากในโลก ๒ จำพวกนี้ คือ บุพพการีบุคคล ๑ กตัญญูกตเวทีกบุคคล ๑” ด้วยประการ
ฉะนี้

สำหรับวันนี้ ขอความสุขสวัสดีจงมีแต่ท่านผู้ฟังทุกท่าน เจริญพร
